

Голові
спеціалізованої вченої ради ДФ 32.051.012
у Волинському національному
університеті імені Лесі Українки,
доктору географічних наук, професору
Петліну Валерію Миколайовичу

Відгук

офіційного опонента доктора географічних наук, професора, Заслуженого діяча науки і техніки України, професора кафедри ґрунтознавства і географії ґрунтів географічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка Позняка Степана Павловича на дисертацію Ахмедова Богдана Михайловича «Земельно-ресурсний потенціал Волинської області та основні напрямки підвищення ефективності його використання» подану до захисту у спеціалізовану вчену раду ДФ 32.051.012 у Волинському національному університеті імені Лесі Українки на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 103 – Науки про Землю, галузь знань – 10 «Природничі науки».

1. Актуальність обраної теми дослідження. Дисертація Ахмедова Б. М. являє собою сучасне дослідження, присвячене важливій та актуальній в науковому та практичному відношенні темі, що стосується земельно-ресурсного потенціалу Волинської області, який є недостатньо вивчений науковцями і практиками і не отримав належного висвітлення у вітчизняній науці.

Актуальність теми в науковому відношенні зумовлена тим, що в сучасних умовах розвитку аграрної сфери назріла потреба у проведенні масштабної рекстуризації земельного фонду України, в тому числі Волинської області, так як стан земельних ресурсів – напружений, що зумовлено високим рівнем сільськогосподарського освоєння, а також нестабільністю погодних умов, станом інфраструктури. В Україні питанням конструктивно-географічного аналізу земельних ресурсів займалися багато дослідників аграрних, економічних, правових, природничих наук. Однак ці дослідження носять різнобічний характер.

У прикладному, практичному плані актуальність теми визначається особливостями оцінки стану земельних ресурсів, оцінки перебігу зміни зонально-ресурсного потенціалу області в світлі адміністративно-територіальної реформи. Підходи до вивчення екологічної збалансованості земельно-ресурсного потенціалу дозволяють оптимізувати його розвиток.

У практичному плані актуальність теми визначається тим, що співвідношення природних і господарських угідь до початку реформи характеризувалися майже однотипним розподілом структури земельних угідь, а в новоутворених районах були поєднані території з абсолютно відмінними природними ресурсами, що зумовило не зовсім оптимістичний розподіл структури земельних угідь, що матиме в процесі їх використання негативні

наслідки, як в економічному плані і позначиться на екологічному стані довкілля. Отримані матеріали і зокрема картосхеми стану земельно-ресурсного потенціалу області до і після адміністративно-територіальної реформи дозволить в певній мірі оптимізувати земельно-ресурсний потенціал області.

За своєю темою та змістом дисертаційна робота має зв'язок з темами науково-дослідних робіт Волинського національного університету імені Лесі Українки «Основи раціонального природокористування та охорона природи Західного Полісся», з регіональною програмою Волинської обласної державної адміністрації «Стратегія економічного і соціального розвитку Волинської області на 2016-202 роки».

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість результатів дисертації зумовлена її грамотно побудованою методологією, значним обсягом зібраних Ахмедовим Б. М. фактичних даних, розробкою власних картосхем, табличними матеріалами.

Методологічна складова дисертаційної роботи забезпечується положенням фізичної та конструктивної географії, передусім концепцією сталого розвитку регіону, принципами раціонального природокористування, державним регулюванням використання земельних ресурсів та господарської діяльності в межах природно-територіальних комплексів Волинської області.

Характеризуючи теоретико-методичне підґрунтя конструктивно-географічного вивчення земельно-ресурсного потенціалу значна увага приділена сутності понять, які автор використовує в дисертації. Значну увагу автор надає поняттю «земельно-ресурсний потенціал» і приводить власне бачення його сутності – з позиції системного підходу, як складне природно-соціальне утворення. Обґрунтованим є використання земельно-ресурсного потенціалу, яке базується на принципах раціонального використання.

При дослідженні земельно-ресурсного потенціалу області автор використав в більшості відомі методи аналізу та синтезу, систематизації та узагальнення даних, які прийняті в наукових дослідженнях, використав систему показників, розробив алгоритми дослідження ЗРП.

Детально проаналізовано природно-географічні чинники формування ЗРП Волинської області, однак серед перерахованих чинників не називає «ґрунт», а приводить їх характеристику в підрозділі «Регіонально-екологічні особливості ґрунтового покриву Волинської області», в основі якої покладено характеристику ґрунтів 4 меліоративних районів. Основну увагу автор надає вмісту гумусу, констатує про його зменшення, зокрема в орних ґрунтах. Завдяки високій розораності земель збільшується площа порушених і відпрацьованих земель, відзначається погіршення стану земель, що обумовлено високим рівнем сільськогосподарського освоєння і різкого скорочення застосування органічних і мінеральних добрив.

На основі багаточисельних даних приводиться характеристика стану земельних ресурсів області в світлі адміністративно-територіальної реформи. Використовуючи метод картограм автор констатує, що співвідношення природних і господарських угідь до початку реформи характеризувалось майже оптимальними розподілом структури земельних угідь і зокрема в поліській частині. Однак, в новостворених адміністративних районах поєднання території

з абсолютно відмінними природними ресурсами і зокрема земельно-господарськими обумовили не зовсім оптимальний розподіл структури земельних угідь, так як не було враховано науково-обґрунтованих рекомендацій науковців. Такий підхід матиме негативні економічні наслідки і позначиться на стані довкілля. Загрозу якісного землекористування зумовлює розвиток деградаційних процесів (ерозія і дефляція). Рекомендовані заходи із збереження та відтворення земельних ресурсів, які носять регіональний характер, зокрема автор наголошує на ефективності управлінських рішень, впровадження охоронного законодавства, створення належної інформаційної мережі тощо.

3. Достовірність та наукова новизна одержаних результатів. Загальна наукова новизна дисертації полягає у теоретико-методологічному конструктивно-географічному обґрунтуванні процесів зміни земельно-ресурсного потенціалу Волинської області та розробка заходів з його оптимізації.

Передусім, заслуговує на увагу розроблені тематичні картосхеми районування територіальних відмінностей кількісних та якісних показників земельних ресурсів Волинської області. В умовах адміністративно-територіальної реформи розроблена оцінка ступеня інтенсивності цільового використання земельно-ресурсного потенціалу області і визначено екологічно допустимий рівень його зміни.

Заслуговує на увагу підходи автори в аналізі і синтезі статистичних фондових матеріалів і їх графічне подання, що свідчить про володіння автором сучасними методами інформаційного забезпечення результатів досліджень

Значну вагу приділено використанню земельних ресурсів в новостворених територіальних громадах, яка направлена на розробку еколого-економічного механізму і зокрема на відтворення меліоративних земель, оптимізації структури посівних площ, ефективності діяльності землекористувачів і землевласників.

Серед питань, які в дисертації набули подальшого розвитку варто відзначити здійснену автором оцінку стану земельних ресурсів області і виявлення їх регіональних відмінностей та особливостей.

Достовірність отриманих і вказаних положень дисертації не викликає сумніву, оскільки вони отримані на основі методологічного підходу і використання потужної бази фактичного матеріалу, глибоким аналізом літературних і картографічних джерел.

Таким чином, результати, одержані в дисертаційній роботі Ахмедова Б. М. відзначаються науковою новизною, розробленим автором картографічним комплексом тощо. Одержані результати досліджень є достовірними.

4. Значущість дослідження для науки і практики та шляхи його використання. Теоретична значущість дисертації полягає у розвитку автором методологічних засад і методичних прийомів направлених на конструктивно-географічне вивчення земельно-ресурсного потенціалу Волинської області, розроблені тематичних картосхем районування, відображення територіальних відмінностей кількісних та якісних показників земельних ресурсів області, розробка оцінки ступеня інтенсивності цільового використання земельно-

ресурсного потенціалу території в умовах адміністративно-територіальної реформи, визначення екологічно-допустимого рівня зміни та окреслені заходи з оптимізації розвитку земельно-ресурсного потенціалу Волинської області.

Практична значущість результатів дослідження полягає в тому, що отримані результати досліджень сприятимуть раціональному використанню земельних ресурсів області та буде базовим інструментом державним і місцевим органам влади при проектуванні схем землекористування громад, розробленні концепцій розвитку регіональних програм раціонального використання земельних ресурсів. Це є важливо при обґрунтуванні проектів землекористування територій ОТГ, агрофірм, лісгоспів, національних природних парків та інших територій.

Результати роботи можуть бути використані в навчальному процесі географічних факультетів ВНЗ України, зокрема при викладанні таких курсів як «Земельні ресурси», «Основи землепорядкування», «Охорона земель».

5. Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях. За темою дисертації опубліковано 14 робіт. Серед цих робіт 3 опубліковані у фахових наукових виданнях, 2 статті в періодичних наукових виданнях держав, які входять до Європейського Союзу, 9 публікацій в інших наукових виданнях та збірниках матеріалів конференцій.

Обсяг і зміст опублікованих праць Б. М. Ахмедова свідчить, що вони з достатньою повнотою розкривають результати дисертації.

6. Відповідність тексту дисертації вимогам академічної доброчинності. Аналіз тексту дисертації, а також публікації автора за темою дисертації свідчать про відсутність ознак порушення вимог академічної доброчинності дисертаційній роботі і опублікованих статтях автора наявні посилання на джерела інформації у разі використаних ідей, розробок, тверджень, відомостей, дотримання вимоги норм законодавства про авторське право, надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використані методи дослідження і джерел інформації.

Зокрема, в дисертаційній роботі Ахмедова Б. М. не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікацій.

7. Ідентичність змісту анотації та основних положень дисертації. Порівняльний аналіз анотації та основних результатів тексту дисертаційного дослідження Б. М. Ахмедова засвідчує їх повну відповідність. Анотація не містить інформації, яка була б відсутньою в дисертації. Дисертація та оприлюднена анотація оформлені відповідно до вимог, встановлених МОН України.

8. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Розглянемо деякі дискусійні з погляду опонента положення дисертації, а також критичні зауваження до неї.

1. При аналізі природно-географічних чинників необхідно враховувати не тільки вміст гумусу в ґрунтах, а їх гранулометричний склад і кислотність, що є надзвичайно важливим в оцінці ЗРП.

2. Оцінки перебігу зміни ЗРП області в світлі адміністративно-територіальної реформи варто було б враховувати особливості природних умов і функціонування інфраструктури.

3. Заходи збереження ЗРП і оптимізація розвитку ЗРП території не приводити загалом для області в цілому, а регіоналізувати виходячи з природних умов, враховуючи властивості ґрунтів, зокрема грансклад, кислотність, а також їх ландшафтні особливості.

4. Варто було б навести окремі приклади раціонального використання ЗРП, хоча би в межах окремих фермерських господарств.

5. Чітко розмежувати ряд понять «земля», «землі», «ґрунт» і «земельно-ресурсний потенціал».

6. В роботі зустрічається ряд неточностей текстового порядку.

Ці зауваження суттєво не зменшують наукової і практичної цінності отриманих результатів, а в більшості мають дискусійний і рекомендаційний характер.

9. Загальні висновки та оцінка дисертації. Враховуючи викладене вище, дисертаційна робота Ахмедова Б. М. на тему «Земельно-ресурсний потенціал Волинської області та основні напрямки підвищення ефективності його використання» є самостійним завершеним науковим дослідженням, в якому отримані достовірні наукові результати з проблем оцінки трансформації земельно-ресурсного потенціалу Волинської області в світлі адміністративно-територіальної реформи.

Дисертаційна робота Ахмедова Богдана Михайловича на тему «Земельно-ресурсний потенціал Волинської області та основні напрямки підвищення ефективності його використання» відповідає галузі знань 10 «Природничі науки», спеціальності 103 – Науки про Землю та вимогам в Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, який затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року №167. Ахмедов Богдан Михайлович заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 103 «Науки про Землю».

Офіційний опонент –

доктор географічних наук, Заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри ґрунтознавства і географії ґрунтів Львівського національного університету імені Івана Франка

Позняк С. П.

Підпис

доктора географічних наук,
професора С. П. Позняка

Засвідчую:

Вчений секретар Львівського
національного університету імені Івана
Франка, доцент



Грабовецька О. С.